

évenként közel azonos tömegű és minőségű választék-összetétel, és a rendelkezésre álló erőforrások — számukra megfelelő munkafeltételek közötti — optimális kihasználtsága.

Ezért a vágásbesorolást több évre, a népgazdasági ötéves tervciklusokra az erdőgazdaság egészére, éves, erdészetenkénti bontásban kell elkészíteni. A NyFK-ban ennek érdekében beindított kísérletek felszínre hozták, hogy manuális úton, térképekre alapozva, az üzemtervi adatok a klasszikus megjelenési formájukkal, és az erdőrendezőség által évente adott fakitermelési keretszámokkal a munkahely-koncentráció nem valósítható meg. Egyetlen megoldást a számítógépek bekapcsolása kínál. A SzÁMOK közreműködésével a fahasználati számítógépes középtávú tervezési rendszerbe beépítettük a munkahely-koncentráció programját is. Jelenleg a matematikai modell kialakítása van folyamatban. Célunk az, hogy a módszer a VI. ötéves tervek összeállításakor már alkalmazható legyen, és alapul szolgáljon a FKI gondozásában készülő, ugyancsak számítógépes fafeldolgozási tervezéshez.

A fahasználati munkahelyek optimalizált számítógépes koncentrációjának folyamatos megoldása érdekében új tartalmú és formájú információrendszert kell felépíteni. Ebben a fő szerepet a mágneses adathordozón rögzített, aktualizált és bővített tartalmú üzemtervi törzsadattár tölti be. A törzsadattár felépítése az erdőrendezőség által folyamatban van. Ezenkívül az is szükséges, hogy az erdőgazdaságok is fejlesszék információs bázisukat. Befejezéséig a fejlesztési feladatokból csak az erdészeti gravitációs körzetekre bontását, az úthálózat és útviszonyok rendszerbe foglalását emeljük ki. Tájékoztatásul megemlítem, hogy az NyFK valamennyi erdészeti bázisában egy fő erdőmérnök kutató és egy fő technikus azt fél év alatt készítette el. A térképekre felhordott és bemutatott gravitációs körzeteket az erdészeti bontásban készített nyilvántartás egészíti ki.

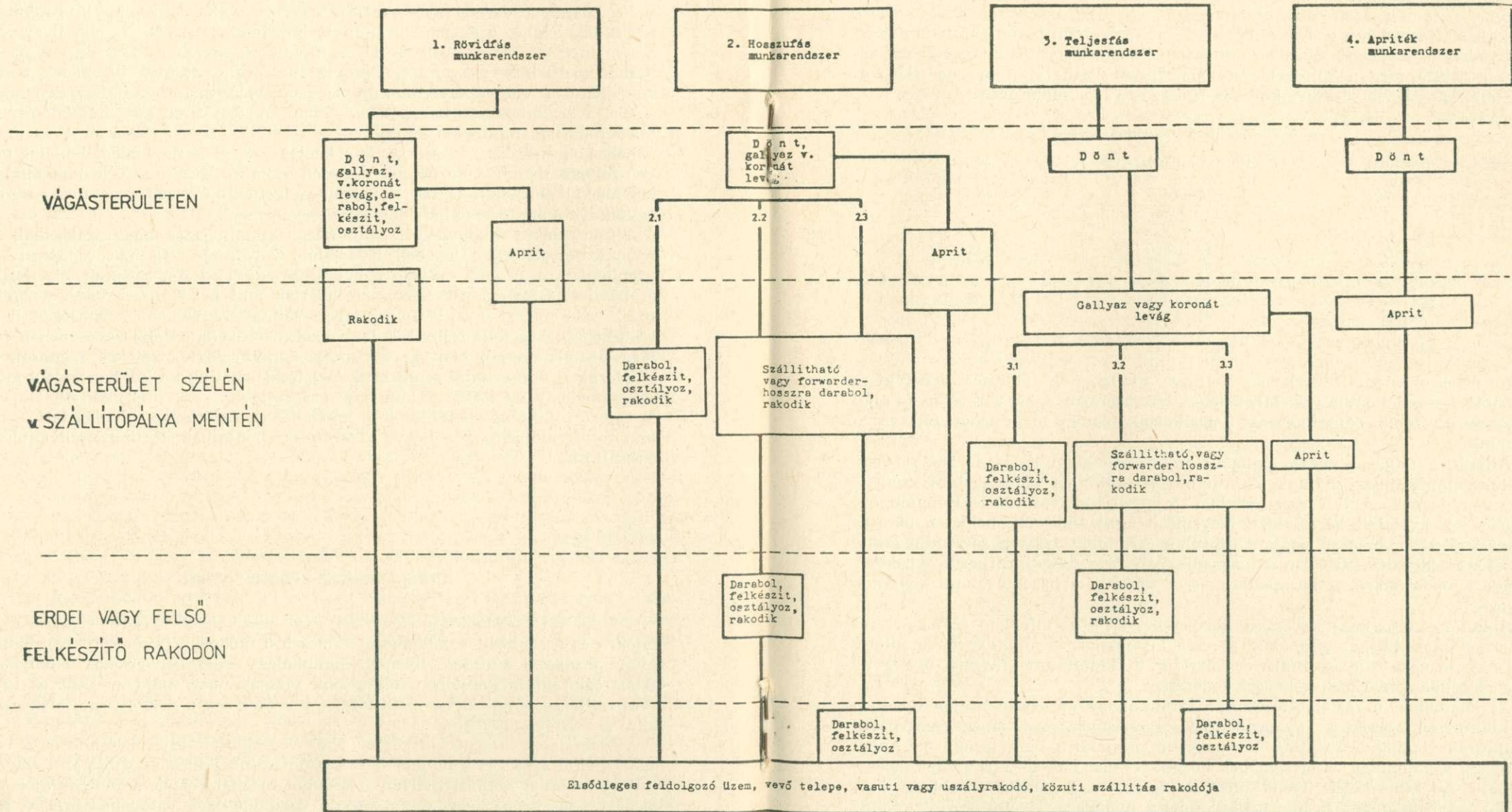
JÉRÔME RENÉ

A főbb fafajaink értéksorrendje

A fával való gazdálkodás irányítása nem nélkülözheti a fatermelésnek a fafajokra és ezen belül a különböző termesztési módokra (vágáskorokra) elkülönített gazdasági mutatóit. Ilyenek kimunkálása érdekében elsők a fenyőkutatói célprogram keretében folytattunk vizsgálatokat, majd az 1976. és 1977. évben kiterjesztettük ezt a többi főfafajra a Mecseki, a Somogyi, a Zalai, valamint a Felsőtisza EFAG-okban.

A vizsgálatot a megelőző két év alatt végrehajtott kitermelésnek és a vállalatok által egységes irányítás alatt készített utókalkulációknak adataira alapoztuk. A vágásleszámítási nyilvántartásokból meghatároztuk a főbb fafajok átlagos véghasználati korát és fatömegét, valamint nagy valószínűséggel az előhasználatok átlagos időpontját és fatömegét. A fatömegben belül erdőrésztelenkénti kigyűjtés alapján kimutattuk vágásnemenként a tényleges választék-megoszlást is. Az így kialakított termesztési modellek lehetővé tették a szabályos üzemosztályra vonatkozó összfatermésnek, összfatermés-átlagnövedéknek a meghatározását. A növedékadatokat a választék-megoszlás és utókalkulációs adatok segítségével természetbeniek mellett, értékmutatóval is kimutattuk. Amennyiben egy fafajon belül a véghasználati kor nagyobb szóródást mutatott, célszerűnek látszott több modellt is alakítani.

A fahasználat négy alapvető munkarendszere és változataik

Az így kimunkált adatok adnak most módot a főbb fafajaink értéksorrendjének összeállítására. A mostani sorrendben minden fafajt csak egyszer szerepeltetünk, s olyan helyen, amilyent számára a legkedvezőbbnek bizonyult vágáskor kijelöl. Így az akác 37, a bükk 100, a cser 67, az éger 52, a hárs 93, a nyár 37, a tölgy 100 és az erdeifenyő 83 éves véghasználati korról szerepel. A vizsgálat eredményei természetesen a szabályos üzemre vonatkoznak, amelyben minden termelési intézkedés egyazon évben előfordul. Ezek oly mértékben közelítik meg a valóságot, amilyenben az illető fafaj kormegoszlása az egyenletest. Kisebb egységre kevésbé, országosra már tanulságosan.

A főbb fafajaink értéksorrendje

Vágáskori összfatermés átlagnövedéke nettó m ³ /ha/év	Kitermelési költség mentes árbevétele Ft/ha/év	Az összes fából fűrészelésre alkalmas nettó m ³ /ha/év
Ny 8,4	NY 4 321	NY 5,4
H 8,1	H 3 860	H 4,7
A 7,1	EF 3 754	EF 3,8
É 6,7	B 3 625	B 3,0
CS 6,5	T 3 064	É 2,9
B 6,2	É 2 583	T 2,6
T 5,9	A 923	A 1,7
EF 5,9	CS 372	CS 1,2

Az értéksorrend első oszlopára tekintve, általában a fatermési ismereteink szerinti sorrendet láthatjuk. Meglepetést hoz azonban a hárs. Ezzel a fafajjal faterméskutatóink eddig keveset foglalkoztak, és így nem lehet róla tiszta képünk.

Áttérve a táblázat másik oszlopára, általánosságban itt is az ismert vagy sejtett képpel találkozhatunk. A kitermelési közvetlen költséggel csökkentett árbevétele legmagasabb a nyár esetében — igazolja a nyárasításra irányuló, évtizedes törekvéseink helyességét. Meglepően tartja második helyét a hárs és ezzel ismételten magára vonja a figyelmet. A többi fafajok sorrendje szinte teljesen megfordul: az akác a harmadik helyről a hetedikre kerül, az erdeifenyő a nyolcadikról a harmadikra, és a többiek is hasonló cserét végeznek a sorban.

Különösen fájdalmas az ország területének 37⁰/₀-át elfoglaló és az évi fakitermelésnek 42⁰/₀-át adó akác és cser fafajoknak a jó középéről az utolsó helyre szorulása. Katasztrofális ez, mert az itt kimutatott „fedezeti összeg I.” alig elegendő a felújítási költségek fedezésére.

Az adatoknak a feldolgozása során kitűnt, hogy az egyes fafajok esetében a kitermelési költségek egymástól alig különböznek. A fatömegegységre vonatkoztatott átlagtól 10—15⁰/₀-nál nagyobb mértékben nem térnek el. Annál nagyobb a különbség az árbevételek között. Itt már 35—45⁰/₀-os eltérés tapasztalható. Az árbevételek ilyen különbözőségére magyarázatot a táblázat harmadik oszlopa adhat. A kitermelési költség mentes árbevételek szerint képzett fafajsortrend szinte teljesen megegyezik az összfatermésből fűrészelésre való alkalmasság szerint alakulóval. Egyedül az éger okoz kisebb zavart, de ez sem gyengítheti annak a következtetésnek az érvényét, hogy a fafajok értéksorrendjét a fűrészelésre alkalmas faválasztékoknak a többihez viszonyítottan sokkal jobb ára befolyásolja.

Nem tájékoztathat ez így helyesen népgazdasági céljaink megvalósítására irányuló törekvéseinkben. Az igények, amelyeket az erdőgazdaságnak ki kell elégítenie elsősorban anyagban — fában — jelentkeznek. A forintértéknek az

igénykielégítés, a hasznosulás hatékonyságára kellene utalnia. Tenné is, ha az árak értékarányosak volnának. Valamikor szinte egyedül a fűrészelés volt a magasabb értékű felhasználást kielégítő feldolgozási mód és abban az időben indokolt is volt a fűrészelésre alkalmas fának viszonylag magas ára. Ma már egyre kevesebb a fának tartószerkezetként való alkalmazása és előtérbe kerül a felületi mértékben kifejezhető mennyiségi igény a fatermékek iránt. Ennek kielégítésére a fűrészelésnél alkalmasabb, a fát teljesebben hasznosító eljárásaink vannak. *Nem lehet indokolt ilyen körülmények között, hogy a lemez- és lapgyártásnak alkalmas anyagot továbbra is részben ráfizetéses, hulladékválasztékként legyen kénytelen értékesíteni az erdőgazdaság.* Különösen nem indokolt ez akkor, amikor — tájékozódásunk szerint — a lemezgyártásban keletkező, az alapanyag egységére vetített fedezeti összeg éppen kétszerese a fűrésziparban elértnek.

Következtetések

A fa Európában egyre nagyobb mértékben hiányzik. Az északi államok megszűnnek exportőröknek lenni feldolgozatlan fában és újabban maguk is importálnak. A Szovjetunió fakitermelése mind távolabb — keletre — helyeződik, ahol a szörnyen nyersanyagéhes Japán közelébe kerül. Ilyen körülmények között arra kell törekednünk, hogy faáraink ne helyezték túlzottan háttérbe azokat a fafajokat, amelyek nagyobb fatermással hasznosítják a termőhelyet.

Rendkívül nagyra kell értékelni azokat az erőfeszítéseket, amelyek az akác felhasználhatóságának javítása érdekében mind nemesítési, mind új feldolgozási eljárások kialakítása terén tapasztalhatók. Sürgősen meg kell szüntetni a cser fafajunk elhanyagoltságát, meg kell kezdeni a fajta javítását. Végül erőteljesen támogatni kell a hársnak a felkarolására irányuló törekvéseket. Ennek módját mielőbb tudományosan is alá kell támasztani.

A jelen körülmények között fafajpolitikánk alakításában a pénzületi mutatókat erős fenntartással, megfelelő bírálattal és egyik szemünket mindig az összfatermés természetbeni mutatóján tartva szabad csak érvényesíteni.

TIBAY GYÖRGY

Ajánlás az erdészkerületek szervezeti formáira

Az utóbbi években bekövetkezett, nagyarányú fejlődés az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok szervezetére, s ezen belül az erdészkerületek szervezeti formáira hatást gyakorol. A korábban kialakított erdészkerületek nagysága és a kézi munkára alapozott termelésirányítási rendszer a korszerű munkahelyi vezetést és a nagy teljesítőképességű technika hatékony alkalmazását akadályozza. Felmerül a kérdés, szükség van-e az erdészkerületekre?

A kérdés megoldásával kapcsolatban az EFAG-okban különböző célokat tűztek ki. Több EFAG-ban a kerületi rendszer felszámolását, másutt az erdészkerületek összevonását szorgalmazzák. Néhány EFAG-ban a korábbi erdészkerületi rendszert megtartották. Különböző felfogás uralkodik az erdész-